

POSTANOWIENIE

Dnia 30 listopada 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Iwulski

w sprawie z odwołania A.H.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Lublinie
o wysokość podstawy wymiaru składek,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 30
listopada 2023 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego w
Lublinie
z dnia 6 października 2022 r., sygn. akt III AUa 633/20,

**odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania i
odstępuje od obciążania ubezpieczonej (odwołującej się)
zwrotem kosztów postępowania kasacyjnego na rzecz organu
rentowego.**

(I.T.)

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 17 lutego 2022 r., VIII U 3202/19, Sąd Okręgowy w Lublinie oddalił odwołanie wnioskodawczyni A.H. od decyzji z dnia 27 czerwca 2019 r., którą Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w Lublinie ustalił dla ubezpieczonej jako osoby prowadzącej pozarolniczą działalność, podstawę wymiaru składek na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne: emerytalne, rentowe i wypadkowe oraz na dobrowolne ubezpieczenie chorobowe za miesiące październik, listopad i grudzień

2016 r. w wysokości po 2.433 złotych (pkt I.; w miejsce kwoty 10.137 zł zadeklarowanej przez ubezpieczoną), a ponadto zasądził od odwołującej się na rzecz organu rentowego kwotę 180 zł tytułem zwrotu kosztów procesu (pkt II.).

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Lublinie wyrokiem z dnia 6 października 2022 r., III AUa 633/20 oddalił apelację wnioskodawczyni (pkt I.) oraz zasądził od niej na rzecz organu rentowego zwrot kosztów postępowania apelacyjnego kwotę 2.700 zł z odsetkami, w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego, za czas od dnia uprawomocnienia się orzeczenia o kosztach do dnia zapłaty (pkt II.).

W skardze kasacyjnej ubezpieczona zarzuciła naruszenie: 1) art. 18 ust. 8 ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2021 r., poz. 423; dalej jako ustawa systemowa); 2) art. 18 ust. 8, art. 18a ust. 1 i art. 20 ust. 1 i 3 w związku z art. 2a ustawy systemowej; 3) art. 83 ust. 1 pkt 3 w związku z art. 18 ust. 8 i 10, art. 18a ust. 1 i art. 20 ust. 1 ustawy systemowej; 4) art. 18 ust. 8 i art. 20 ust. 1 i 3 ustawy systemowej; 5) art. 20 ust. 1 i 3 ustawy systemowej; 6) art. 8 ustawy z dnia 16 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców.

Przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ubezpieczona uzasadniła potrzebą wykładni powołanych przepisów budzących poważne wątpliwości interpretacyjne oraz oczywistą zasadnością skargi kasacyjnej. W ocenie wnioskodawczyni skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona z uwagi na to, że zaskarżone rozstrzygnięcie Sądu Apelacyjnego w sposób oczywisty narusza przepisy prawa materialnego.

Natomiast problem prawny, który występuje w sprawie - zdaniem skarżącej - sprowadza się do rozstrzygnięcia wątpliwości interpretacyjnych powołanych przepisów prawa i udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy w ustalonym w sprawie stanie faktycznym organ rentowy uprawniony był do dokonania korekty zadeklarowanej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne ubezpieczonej podlegającej ubezpieczeniom jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą, w sytuacji braku kwestionowania prowadzenia przez ubezpieczoną działalności gospodarczej oraz posiadania przez nią utrwalonego tytułu ubezpieczenia (prowadzenie działalności gospodarczej kilka lat przed dokonaniem podwyższenia podstawy wymiaru składek), a także w oparciu o

analizę dochodów uzyskiwanych wyłącznie w miesiącach podwyższenia podstawy wymiaru składek, bez odniesienia do dochodów wypracowanych w miesiącach wcześniejszych oraz wysokich dochodów uzyskiwanych w okresach późniejszych. Skarżąca podniosła, że zasadne jest również udzielić odpowiedzi na pytanie, czy organ rentowy oraz Sąd rozstrzygający sprawę, jest uprawniony do dokonywania obniżenia podstawy wymiaru składek do kwoty najniższej, to jest stanowiącej 60% przeciętnego wynagrodzenia za pracę bez żadnego uzasadnienia, skoro leży to w gestii ubezpieczonego i nie może być niejako narzucone przez organ rentowy. Zwróciła również uwagę, że nierozstrzygniętą kwestią (oraz w ogóle pomijaną w orzeczeniach sądów powszechnych oraz Sądu Najwyższego) jest to, czy art. 8 Prawa przedsiębiorców (obowiązek stosowania się przedsiębiorcy do wyraźnych ustawowych nakazów lub zakazów jako swoiste ograniczenie zasady swobody działalności gospodarczej) ma zastosowanie w prawie ubezpieczeń społecznych, a konkretnie w zakresie deklarowania podwyższonej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne. Skarżąca zarzuciła, że w przedmiotowej sprawie na etapie postępowania administracyjnego, a następnie postępowania przed Sądem pierwszej instancji (na etapie wyroku drugiej instancji Sąd nie poruszył tej kwestii) pojawiło się również zagadnienie sumowania - przy ocenie ewentualnego nadużycia prawa w zakresie deklarowania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne - dochodów z tytułu jednoosobowej działalności gospodarczej (będącej tytułem ubezpieczenia) oraz dochodów czerpanych ze spółki cywilnej, która tytułem ubezpieczenia nie była.

Mając na uwadze powyższe, ubezpieczona wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku, ewentualnie o jego uchylenie w całości i orzeczenie co do istoty sprawy przez uwzględnienie odwołania od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 27 czerwca 2019 r. przez ustalenie dla ubezpieczonej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne za okres od października do grudnia 2016 r. w wysokości przez nią zadeklarowanej, zgodnie z przepisami powszechnie obowiązującymi w tym zakresie oraz zasądzenie od organu rentowego na rzecz ubezpieczonej kosztów postępowania za drugą instancję według norm prawem przepisanych, a w razie uznania przez Sąd Najwyższy, że podstawa naruszenia prawa materialnego jest oczywiście uzasadniona, ponadto o

rozstrzygnięcie o kosztach procesu i zasądzenie na rzecz ubezpieczonej kosztów postępowania kasacyjnego, to jest kosztów zastępstwa procesowego według norm prawem przepisanych.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o wydanie postanowienia o odmowie przyjęcia skargi do rozpoznania i zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania kasacyjnego według norm prawem przepisanych, ewentualnie - w przypadku przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania przez Sąd Najwyższy - o oddalenie skargi kasacyjnej i zasądzenie na rzecz organu rentowego kosztów postępowania kasacyjnego według norm prawem przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie jest uzasadniony. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, jeżeli istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, jeżeli zachodzi nieważność postępowania lub jeżeli skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Ustawodawca nieprzypadkowo, konstruując wymagania skargi kasacyjnej, wyodrębnił w oddzielnych paragrafach art. 398⁴ k.p.c. obowiązek przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (§ 1) i obowiązek przedstawienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienia (§ 2). Chodzi zatem o dwa odrębne, kreatywne elementy skargi kasacyjnej, które spełniają określone cele i podlegają ocenie Sądu Najwyższego, na różnych etapach postępowania kasacyjnego. Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie podlegają analizie na etapie przedsądu, natomiast przytoczone podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie oceniane są dopiero po przyjęciu skargi do rozpoznania, w trakcie jej merytorycznego rozpoznawania. Oba te elementy muszą być więc przez skarżącego wyodrębnione, oddzielnie przedstawione i uzasadnione, a dla spełnienia wymagania z art. 398⁴ § 2 k.p.c. nie wystarczy odwołać się do podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia, bo choć dla obu tych przesłanek argumenty mogą być podobne, to Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko

wskazane w skardze okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, nie analizuje zaś podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia. Skarga kasacyjna powinna być tak zredagowana i skonstruowana, aby Sąd Najwyższy nie musiał poszukiwać w uzasadnieniu jej podstaw pozostałych elementów konstrukcyjnych skargi, ani tym bardziej się ich domyślać. Skarga kasacyjna jest wszak szczególnym środkiem zaskarżenia, realizującym przede wszystkim interes publiczny, polegający na usuwaniu rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych oraz na wspomaganiu rozwoju prawa, zatem uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powinno koncentrować się na wykazaniu, iż takie okoliczności w sprawie zachodzą (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., II UK 246/07, LEX nr 449007; z dnia 10 marca 2008 r., III UK 4/08, LEX nr 459291; z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 404134 i z dnia 19 czerwca 2008 r., II UZ 18/08, LEX nr 406392).

Skarga jest oczywiście uzasadniona wówczas, gdy zaskarżone tą skargą orzeczenie zapadło wskutek oczywistego naruszenia prawa, zaś oczywiste naruszenie prawa powinno być rozumiane jako widoczna, bez potrzeby dokonywania pogłębionej analizy jurydycznej, sprzeczność wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem albo powszechnie przyjętymi regułami interpretacji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPIUS 2002 nr 20, poz. 494 oraz z dnia 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNP 2003 nr 18, poz. 437) i jest możliwe do przyjęcia tylko wówczas, gdy jest ono z góry widoczne dla każdego prawnika, bez potrzeby głębszej analizy prawniczej, gdy jest zupełnie pewne i nie może ulegać żadnej wątpliwości, gdy podniesione zarzuty naruszenia wskazanych przepisów są zasadne *prima facie*, bez dokonywania głębszej analizy tekstu tych przepisów i bez doszukiwania się ich znaczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2008 r., I UK 11/08, LEX nr 491538). Powołanie się przez skarżącego na przesłankę zawartą w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. zobowiązuje go zatem do przedstawienia wyводу prawnego zmierzającego do wykazania kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającej na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, co daje podstawy do uznania skargi za oczywiście uzasadnioną, tj. podlegającą

uwzględnieniu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 11 grudnia 2009 r., II PK 223/09, LEX nr 585777 oraz z dnia 3 lutego 2010 r., II PK 304/09, LEX nr 602695). Innymi słowy, jeżeli skarżący powołuje się na oczywistą zasadność skargi, to powinien zawrzeć w niej wywód prawny, z którego ta oczywista zasadność będzie wynikała. Ma to być przy tym zasadność łatwo dostrzegalna już nawet przy pobieżnej lekturze skargi (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2010 r., V CSK 459/09, LEX nr 602638).

Stawiając tezę o oczywistej zasadności skargi kasacyjnej ubezpieczona nie wskazała przepisu, w którego kwalifikowanym naruszeniu upatruje tej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Argumentów za istnieniem tejże przesłanki przedsądu należałoby zatem poszukiwać w innych elementach konstrukcyjnych skargi, to jest w podstawach kasacyjnych i ich uzasadnieniu. Nie jest to jednak rolą Sądu Najwyższego na etapie badania kryteriów przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Rzeczą Sądu Najwyższego na etapie przedsądu nie jest poszukiwanie okoliczności uzasadniających przyjęcie skargi do rozpoznania w podstawach kasacyjnych oraz ich uzasadnieniu i formułowanie za skarżącego prawidłowego wniosku w tym zakresie. Odnosi się to również do przesłanki oczywistej zasadności skargi kasacyjnej, w ramach której skarżąca nie tylko nie przeprowadza jakiegokolwiek wyводу prawnego dla wykazania, że naruszenia przepisów prawa przez Sąd drugiej instancji wprost doprowadziły do wydania wadliwego wyroku, ale nawet przepisów tych nie wskazuje. Dlatego też skarga kasacyjna nie może być przyjęta do rozpoznania ze względu na tę przesłankę.

Z kolei oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na przesłance z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., to jest na twierdzeniu o istnieniu potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów zachodzi wtedy, gdy niejednolita wykładnia wskazanego przez skarżącego przepisu wywołuje wyraźnie powołane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie bądź kiedy przepis ten nie doczekał się wykładni w kierunku prezentowanym przez skarżącego (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, LEX nr 42436; z dnia 15 października 2002 r., II CZ 102/02, LEX nr 57231). Nie można uznać, że w sprawie zachodzi potrzeba wykładni przepisów prawa, jeżeli Sąd Najwyższy zajął

już stanowisko w kwestii prawnej przedstawionej przez skarżącego, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08, LEX nr 523522 oraz z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP-wkładka 2003 nr 13, poz. 5).

Podstawą rozstrzygnięcia wyroku Sądu drugiej instancji było (między innymi) ustalenie, że sam koszt składek na ubezpieczenia społeczne opłaconych za okres od października do grudnia 2016 r. od zadeklarowanej przez ubezpieczoną podstawy wymiaru składek w kwocie 10.137,00 zł wyniósł 9.661,59 zł (3.220,53 zł razy 3 miesiące), zatem uzyskany dochód w miesiącu grudniu 2016 r. na poziomie 1.470,00 zł był niewystarczający na pokrycie składek. Tak wysokie koszty miesięcznych składek, dobrowolnie poniesione przez wnioskodawczynię, nie mają racjonalnego uzasadnienia w odniesieniu do rozmiaru prowadzonej działalności. Do tego stanu faktycznego Sąd Apelacyjny zastosował przepisy prawa, w świetle których Zakład Ubezpieczeń Społecznych jest uprawniony do kwestionowania kwoty składek zadeklarowanej przez osobę prowadzącą pozarolniczą działalność (art. 83 ust. 1 pkt 3 ustawy systemowej). Sąd Apelacyjny nie podzielił wykładni ustalonej w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 2010 r., II UZP 1/10 (OSNP 2010 nr 21-22, poz. 267). Przyjął natomiast wykładnię, że ZUS ma prawo do kontroli samego tytułu i w konsekwencji również podstawy składek w sytuacji początkowego zgłoszenia do ubezpieczenia społecznego nieuzasadnionej dysproporcji przychodu i zgłaszanej podstawy składek (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 października 2018 r., II UK 302/17, LEX nr 2583085).

Problem wykładni przepisów prawa stanowiących podstawę zaskarżonego wyroku i przedstawiony w skardze kasacyjnej rzeczywście miał istotny charakter. Wyrażane były różne możliwości jego rozstrzygnięcia (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 2010 r., II UZP 1/10, OSNP 2010 nr 21-22, poz. 267; Gdańskie Studia Prawnicze-Przegląd Orzecnictwa 2010 nr 3, poz. 21, z glosą M. Łagi; OSP 2011 nr 11, poz. 118, z glosą R. Pacuda oraz w opozycji wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 5 września 2018 r., I UK 208/17, LEX nr 2541912; z dnia 17 października 2018 r., II UK 301/17, LEX nr 2563553; z dnia 17 października 2017 r., II UK 302/17, LEX nr 2583085; a w literaturze przykładowo: K. Ślebzak, M.J. Zieliński: Kontrola przez ZUS prowadzonej działalności

gospodarczej w kontekście weryfikacji podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie chorobowe oraz wysokości świadczeń z tego tytułu (w świetle najnowszego orzecznictwa Sądu Najwyższego), PiZS 2020 nr 11, s. 32 oraz K. Antonów: Kompetencje ZUS w zakresie weryfikacji prowadzenia działalności gospodarczej oraz deklarowanej podstawy wymiaru składek z tego tytułu, Praca i Zabezpieczenie Społeczne 2021 nr 2, s. 3).

Ostatnio została jednak podjęta uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 29 listopada 2023 r., III UZP 3/23 (dotychczas niepublikowana), w której przyjęto, że organ rentowy w przypadku podjęcia pozarolniczej działalności przez ubezpieczonego, nie negując tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym, jest uprawniony do weryfikacji podstawy wymiaru składek na te ubezpieczenia w sytuacji, gdy w początkowym okresie prowadzenia tej działalności ubezpieczony deklaruje podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, której wysokość nie ma odzwierciedlenia w przychodach (art. 6 ust. 1 pkt 5 w związku z art. 83 ust. 1 pkt 1 i 3 w związku z art. 41 ust. 12 i 13, art. 68 ust. 1 oraz art. 86 ust. 1 i 2 w związku z art. 2a ustawy systemowej). Uchwale tej nadano moc zasady prawnej, a więc wiąże ona wszystkie składy orzekające Sądu Najwyższego (art. 88 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 1093 ze zm.).

Z powyższych względów w oparciu o art. 398⁹ § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji. O kosztach orzeczono na podstawie art. 102 k.p.c.

(I.T.)

[ms]